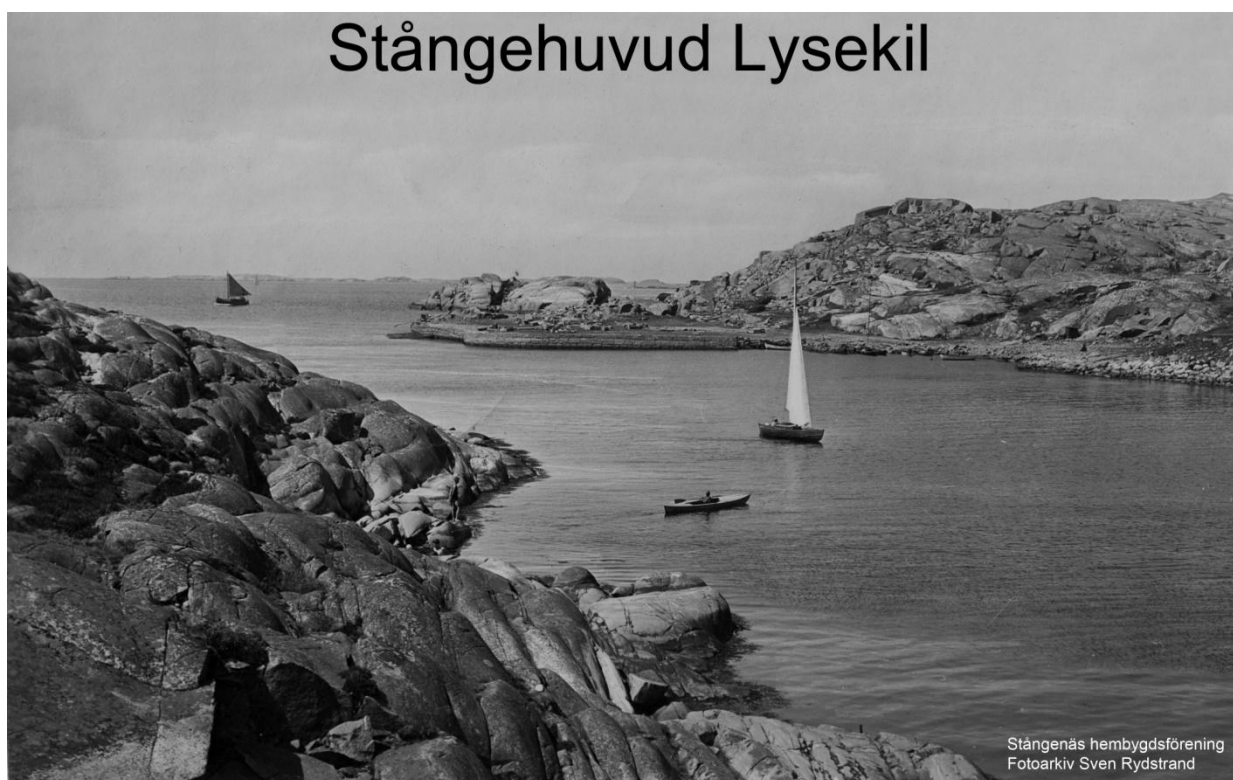

Klockupproret i Lysekil 1796.

Ur boken Storgubbar och småfolk i gångna tiders Bohuslän
Utgiven 1972 Av Sven Rydstrand

Fickur eller s.k. byxsäckur, som man sade, var säkerligen inte så vanliga bland allmogen under 1600- och 1700-talen, som de blev senare under 1800-talet. Men de förekom dock i ganska stor utsträckning bland de högre ståndens förmögna. Detta gjorde att regeringen år 1789 beslöt att införa skatt på bärandet och användandet av sådana ur, så att en allmän registrering av dem måste företagas. Detta var en av de många extraskatter, som drabbade våra förfäder under 1700-talet. Och ingen skall inbilla sig att de hade en lindrigare skattebörd än vi. Det fanns skatt på vin, tobak, kaffe och the samt kortspel och sidentyg m.m. Dessutom hade bönderna skatt på brännvinsbränningen och på saltpetersjorden vid gödselstäderna. Det torde ha räckt till för dem.

Skatten på fickur gav eko vid tinget i Kviström år 1796, ty närmare ett tjugotal av strandsittarna i Lysekils fiskeläge hade vägrat att anmäla sina klockor. Därför hade kronolänsmannen Jonas Forsström på Stångenäset till vårtinget sistnämnda år instämt följande personer från Lysekil, nämligen Anders Hansson, Börje Norman, Jacob Larsson, Nils Hansson-Kamp, Lars Larsson, Hans Larsson, Clement Kihlberg, Jöns Hansson, Nils Sandberg, Nils Hansson, Pehr Hansson, Peter Öhnberg, Jöns Lindström, änkan Karin Larsdotter, Hans Strandberg, Abraham Pigg och drängen Christen Bengtsson, *"med påstående att lagligen ansvara för det de skolat brukat fickur, utan att därför hava detta till bevilning antecknat."*

Vid uppropet inställde sig förutom kronoåklagaren även svaranderna Nils Sandberg, Jacob Larsson och Nils Hansson, vilka svarade å alla de övriga instämndas vägnar. Länsman

Forsström företedde först mantalskommissariens herr G. Åkerströms meddelade bevis över vilka och huru många strandsittare i Lysekil, som för året låtit anteckna sig för begagnande av fickur, och bland dem fanns ingen enda av svaranderna uppförd. Sedan tog länsmannen också fram en förteckning på femton stycken fickur, som han hade tagit i beslag från svaranderna för någon månad sedan. Han visade också upp fickuren, och dessa igenkändes av lysekilsborna såsom varande deras. Dessutom berättar länsmannen att Hans Strandberg och Abraham Pigg också ägde fickur, som de icke hade anmält till bevillningen. Dessa hade länsmannen dock inte kunnat få tag på, ty de voro under reparation, den förres i Marstrand för 10 riksdaler och den senare i Uddevalla för 7 riksdaler Specie.

Det hade rått upprorsstämning bland strandsittarna. i Lysekil, då länsmannen kom och tog ifrån dem deras fickur. Detta visar också nedanstående skrift, som upplästes vid tinget och infördes i protokollet:

*"Allerödmjukaste anförande till Kronotaxeringen i Kviström 1796.
Som enligt 1789 års bevillning var och en som bär fickur bör vid taxeringen i orten sådant anmäla, alltså och som taxeringen här i orten alltid sker vid det först på året infallande häradsting, som undertecknad uppdragit åt kronolänsmannen välaktade herr Jonas Forsström att vid kronotaxeringen tillkännagiva att vi vardera äga ett silverbyxsäckur.*

Men sedan sådan föregått och bemälte herr kronolänsman antecknat våra namn, har han avfordrat oss även och tillsagt oss honom till svars möta vid nuvarande Kviströms ting. Vi känna visserligen icke författningarna, men detta förfarande förefaller oss nog besynnerligt och bekymmersamt att vår kronolänsman, för vilken vi ägt det oinskränktaste förtroende i dess verkningskrets, så väl en enfaldig allmoges som Kronans tillständliga rätt vördad vara, att våra ur icke dess mindre på ett för oss ganska okänt sätt blivit oss frännarrade. Vi hava

aldrig lärt oss att applicera rikets lagar och kan intet begripa detta herr kronolänsmannens förfarande, för vilket vi ansett för en undersåtlig plikt att visa både lydnad och aktning.

Igenom 1789 års bevillning underrättades att den som bär fickur bör sådant vid taxeringen i orten anmäla, har vi som sagt är uppdragit åt vår länsman att detta angiva, men ingalunda föranleder Rikens Höglofliga Ständers Bevillningsförordning att varken uren skulle oss frångas eller att angivningen borde ske vid något annat tillfälle än vid Kronotaxeringen. Fördenskull lär det icke vara som herr kronolänsmannen gjort försöket att våra ur konfiskera, i vilket oförmodade fall Konungens höga befallningshavande och Höglärde herr Landshövdingen samt respektive herrar taxeringsmännen vi allerödmjukast bönfälla om lagligt skydd och att herr kronolänsmannen i sådan vidrig händelse måtte åläggas lagligen bevisa när, för vem och vid vad tillfälle på året den som bär fickur bör det angiva.

Och att samma författning blivit oss kommunicerad samt om ingen har rättighet att äga ur utan att han bär det på sig, helst större delen av oss väl äga ur, varför vi icke äro någon avgift eller likvid underkastade med mindre vi bära dem på oss, vilket vårt yrke och näringsfång på saltsjön icke tillåter, emedan uren av saltvatten, som vi varje ögonblick blottställes för, alldeles bliva fördärvade.

Att vår kronolänsmän måtte antydast emellertid återställa oss våra ur, och att vi som enfaldiga parter i en så oförväntad rättegång icke måtte lämnas vår kronolänsmän för att dess sak lagligen bevisa och oss tid att om vi så nödigt finna i målet gagna de skäl och vittnen, som vid nästinfällande häradsting torde lägga i full dager vår oskuld, helst det för oss icke kan vara rimligt, om på sätt anfört är, i vår tanke våld skulle gå före rätt.

Lysekil den 7 mars 1796"

(Samtliga instämnda har här skrivit sina namn.)

Efter uppläsandet härav påstod svarandernas ombud att de alla efter sist hållna mantals- och kronotaxering hade tillhandlat sig sina ur, varför de således icke förr kunnat anmäla desamma för besiktning. De trodde sig kunna bevisa detta sitt påstående, om de fick tid på sig att instämma vittnen i saken. Detta bestred länsman Forsström och sade att han hade vittnen tillhands vid tinget, som genast kunde betyga att svaranderna både före och efter den nämnda skatteskrivningen hade använt sina ur. Och som inga jäv fanns för de inkallade vittnena, blev de framkallade till domarebordet, där de efter avlagd ed berättade.

Först framkom handlanden Jonas Pihlström i Lysekil, som omtalade att Nils Hansson-Kamp, Christen Bengtsson och skomakaren Forsberg hade burit ur på sig sedan 1789 års besiktningsförordning till efterlevnad utkom, och att den klocka, som den sistnämnde nyttjat, skall ha tillhört änkan Karin Larsdotter i Lysekil. Dessutom berättade Pihlström att han under sagda tid vid flera tillfällen sett de övriga svarandena ha fickur, dels i sina hus och dels i kajutorna på deras skutor.

Sedan framkallades nämndemannen Jacob Nilsson i Korseberg, Lyse socken, för att vittna. Han hade under den aktuella tiden sett Pehr Hansson, Christen Bengtsson och Forsberg samt några av de andra svaranderna bära ur, men han kunde ej så noga påminna sig vilka de andra varit.

Målet blev uppskjutet till nästa ting. Där fick lysekilsborna punga ut med betydande bötesbelopp för att de ej i rätt tid angivit sina ur till taxering. De konfiskerade klockorna fick de aldrig tillbaka, utan dessa tillföll Kronan. Detta var säkerligen ett hårt slag för de fattiga fiskarna och strandsittarna.

Så kunde det gå till förr i tiden, då allmogen kuvades under sken av lag och rätt.